

Universal Journal of Theology

e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2019 (Eylül/September)

KUR'ÂN'DA ULUSAL VE EVRENSEL BARIŞIN İLKELERİ

Principles of National and Universal Peace in the Qur'an

Mukadder Arif YÜKSEL

Dr., Ardahan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı

Assistant Dr., Ardahan University, Faculty of Theology,

Department of Tafsir, Ardahan/Turkey

mukaddeerarifyuksel@ardahan.edu.tr

<http://orcid.org/0000.0003.4962.4212>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 05/08/2019

Kabul Tarihi/Date Accepted: 13/09/2019

Yayın Tarihi/Date Published: 20/09/2019

Atıf/Citation: Yüksel, Mukadder Arif. "Kur'ân'da Ulusal ve Evrensel Barışın İlkeleri".
Universal Journal of Theology 4/1 (2019): 15-30.

Kur'ân'da Ulusal ve Evrensel Barışın İlkeleri

Öz

İslâm dini daima barışı öncelemektedir, ulusal ve evrensel barışı tesis edecek ilkeler vazetmektedir. İslâm'ın tercihi hep barıştan yanadır, savaşın kaçınılmaz olduğu zamanlarda da, kalıcı bir barış için savaşı çözüm olarak görmektedir. Kur'ân'da barış mefhumunu, *sulh*, *silm*, *selâm* kelimeleri ve bunların türevleri ifade etmektedir. *Silm* kelimesi ve türevleri; kurtarmak, teslim olmak, teslim etmek, selâm vermek, barış, güven, samimiyet, sahiplik, sağlam, kusursuz vb. anlamlara gelmektedir. *Silm* fiil kökünden türemiş olan İslâm'ın bir anlamı da barıştır. *Silm*in zıddı olan ayıp ve kusur, daha çok bireyleri etkilerken, *sulhun* zıddı olan savaş, fesat ve bozgunculuk, suçlu suçsuz bütün insanları etkilemektedir. Şu halde *sulh*, *silm*den daha geniş bir anlam alanına sahiptir. Kur'ân'da *silm*, *sulh* kelimeleri ve bunların türevleri 337 yerde geçmektedir. Barışa dair âyetlerden şu ilkeleri tespit ettik: Beşeri ilişkilerde yapıcı yaklaşım, farklı inanç mensuplarına saygı, inandığını ifade etme ve inandığı gibi yaşama hürriyeti, istihdamda liyakat, yönetimde adaletle güven oluşturmak, anlaşmalara sadık kalmak, diplomaside makul yaklaşım, ahde vefa karşılıklı anlayış içinde olma, zulme ve teröre karşı iş birliği, zalimi cezalandırmak ve zulmü önlemek için kurumsallaşma vd. hususları ihtiva etmektedir. Kur'ân, her şeye rağmen barışçıl olunmasını istemez, ezik bir barışı asla önermez etmez, mümkün olduğu kadar barışın tercih edilmesini ister, bireyler ve toplumlar arası barışın temel ilkelerini belirler. Çünkü, canın korunması dinin temel gayelerindendir. **Anahtar Kelimeler:** Sulh, selâm, adalet, güven, fesad, cihad

Principles of National and Universal Peace in the Qur'an

Abstract

The Islamic religion always prioritizes peace, and prefers principles to establish national and universal peace. Islam always prefers peace, and sees war as a solution for lasting peace, even when war is inevitable. In the Qur'an, the notion of peace refers to the words of peace, *silm*, *salam* and their derivatives. *Silm* word and its derivatives;salvation, surrender, salute, peace, trust, sincerity, ownership, solid, impeccable, etc. means. The meaning of Islam, which derives from the verb root of Islam, is also a meaning of peace. Shame and defect, which is the opposite of *silm*in, affects mostly individuals, the opposite of peace, war, mischief and defeatism affect all people who are guilty and not guilty. In this case, peace has a wider meaning than *silm*. In the Qur'an, the words *silm*, peace, and their derivatives take place in 337 places. From the revelations of peace, we have determined the following principles: Constructive approach in human relations, respect for members of different faiths, freedom to express and believe in, merit in employment, to build trust with justice in management, stay loyal to agreements, reasonable approach in diplomacy, being in mutual understanding, cooperation against persecution and terrorism, institutionalization to punish cruelty and prevent persecution etc. matters. The Qur'an, despite everything does not want to be peaceful, it never suggests a loser peace, want peace as much as possible, determine the basic principles of peace between individuals and societies. Because the protection of life is one of the basic aims of religion.

Keywords: Peace, salute, justice, trust, mischief, jihad

GİRİŞ

Barış, beşerî ilişkilerde karşılıklı güven ve huzur ortamının bulunması halini ifade eder. Barış ortamında, karşılıklı anlayış, hoşgörü, kasfî olmayan olumsuzluklara tahammül yaklaşımı vardır. Bütün dinler ve özellikle İslâm dininin nihai hedefi, insanlığa barışın hâkim olduğu yaşanabilir bir dünya bırakmaktır. Dinin temel gayelerinden olan, can ve mal güvenliğimin sağlanması, dînî hayatın özgürce yaşanması, akıl sağlığının korunması ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ancak barış ve huzur ortamında mümkün olur.

Son çeyrek asırda Batı'nın Ortadoğu'daki ve İslâm coğrafyasındaki emperyalist faaliyetlerine karşı tepkisel bir hareket olarak ortaya çıkan ve Müslüman kimliği taşıyan bazı grupların terörist eylemleri sebebiyle "İslâmî terör" nitelemesi basında ve uluslararası platformlarda sıkça dile getirilmektedir. Bu olumsuz nitemenin, ötekine karşı duyulan yerleşik önyargıdan kaynaklandığını ve kendi konumunu daha iyi gösterme amacı taşıdığı kanaatindeyiz. Objektif olarak İslâm'ın barıştan ne anladığını öğrenmek isteyenlere derli toplu bir bilgi sunmak için "Kur'an'da barış ve barışın ilkeleri" temalı bir çalışma yapmaya karar verdik ve çalışmamıza "Kur'an'da Ulusal ve Evrensel Barışın İlkeleri" adını verdik.

Barışın, kişinin kendisi ile barışık olması, insanlar arası barış ve toplumlar arası barış olmak üzere üç alanda vâkî olduğu görülmektedir. Bir ferdin kendisi ile barışık olması, inandığı değerlerle ve tercih ettiği dünya görüşü ile uyum içerisinde yaşamasıdır. İnsanlar arası ve toplumlar arası barış ise, evrensel hukuk, adalet ve hakkaniyet ölçülerine göre tesis edilmiş bir toplum ve devlet düzeninde sağlanabilir.

Kur'an-ı Kerim'in barışla ilgili evrensel ilkeleri ve dünya nüfusu içerisinde en büyük inanç topluluğunu teşkil eden Müslümanları hesaba katmadan bölgesel ve uluslararası boyutta bir barıştan söz etmek oldukça zordur. Müslümanların, öncelikle kendi içlerinde tesis edeceği toplumsal birlik, kuracağı idari otorite ve caydırıcı askeri güçlerle kendi güvenliklerini sağlamaları halinde dünya barışına katkı yapmaları söz konusu olabilir.

Savaş veya kaosun olduğu yerde insanca bir hayat yaşanması, erdemli bir İslâm toplumu ve güçlü bir devlet kurulması oldukça güçtür. Dolayısıyla İslâm'da barışın, insanlar için bir konfor değil, hayatı önemi haiz bir ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışma ile İslâm'ın terörü beslediği yönündeki iddialara karşı, İslâm'ın barışı önceleyen bir din olduğunu Kur'an'da yer alan barışın ilkelerinden hareketle açıklamaya çalışacağız.

İnsanların çok azı, temel kaynaklara inerek sosyal olayların temel sâikini araştırma gereği duyarken kahir ekseriyeti, sosyal olay ve olgulardan hareketle bir fikir edinmektedir. İslâm dünyasında hâlen insafsızca devam eden iç savaşları izleyen, İslâm'ı ve Müslümanları sadece medyadan tanıyan Batı kamoyu, realiteden hareketle İslâm'ın barışı sağlamada yetersiz kaldığını, Müslümanların da yerel ve grup çıkarı için acımasızca birbirini öldürmekten çekinmediğini, küçük hesaplar uğruna içinde yaşadığı coğrafyayı yaşanmaz hale getirdiğini düşünmektedir. İslâm coğrafyasında yaşanan çatışmalar, sonucunu her ne olursa olsun barış dini olan İslâm imajında gayr-i müslimler nezdinde telafisi çok güç tahribatlara yol açmıştır. Çalışmamız, bu yanlış imajın düzeltilmesine katkı yapmayı amaçlamaktadır. Kur'an'da barışın ilkelerini tespitte geçmeden önce barışı ifade eden kelimeleri ele alacağız:

1. Kur'an'da Barış Anlamı Kelimeler

Kur'an-ı Kerim'de, *silim*, *sulh* ve *selâm* kelimeleri ve bu kelimelerin türevleri, barışın farklı yönlerini ifade etmektedir.¹ Ayrıca İslâm literatüründe anlaşmak, sözleşmek anlamlarını karşılayan *muâhede*, *mîsâk*, *ill* ve *zimm*et kelimeleri de bulunmaktadır.² “Kur'an-ı Kerim'in muhtevası, Hz. Peygamber ve dört halife dönemi bir bütün olarak ele alındığında müslümanların beşeri münasebetlerde ve toplumlar arası ilişkilerde takip edeceği yöntemin asıl hedefinin dünyada barış ve huzuru sağlamak olduğu anlaşılmaktadır.”³ Kur'an'da barışla ilgili kelimeleri iki başlık altında ele aldık:

a. Silim, selâm

Silm (سلم) Ferahidî (ö. 170/786), *silim* ve *selm* kelimelerinin aynı olduğunu ve savaşın zıddı anlamına geldiğini söyler.⁴ İbn Kuteybe (ö. 367/977)'ye *silim* göre kötülükten kurtulmak demektir. ⁵ el-Cevherî (ö. 393/1002) de *silmin* kuruluş anlamına geldiğini kaydeder.⁶

Kur'an'da *silim* kelimesinin; “ihlas, ikrar, sulh ve dinin şeâiri” olmak üzere dört temel anlamı vardır.⁷ “Kur'an'da *s-l-m* kökünden türeyen 157 kelime vardır, *silim* kelimesi ve türevleri; kurtarmak, teslim olmak, teslim etmek, selâm vermek, barış, güven, samimiyet, sahiplik, sağlam, kusursuz vb. anlamlara gelmektedir.”⁸

Silm, İslâm ile aynı mastar kökünden türemektedir. Ragıp el-İsfahânî (ö. 502/1108), “İslâm, silme (barışa) girmektir.” der ve barış talebine de *silim* ya da *selm* denildiğini kaydeder.⁹ Dilciler, *silim* ile *sulh* kelimeleri arasındaki nüansı gözetmeden *silme*, *sulh*, *sulha* da *silim* demiştir.¹⁰ *Sulh* ile *silim* kelimelerinin arasındaki nüansa da çalışmamızda temas edilecektir.

1 Bkz. Bakara, 2/208; A'raf, 7/56; Enfâl, 8/61.

2 Ömer Dumlu, *Kur'an-ı Kerim'de Salah Mes'alesi*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1992), 116.

3 Ahmet Yaman, “Sulh” TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 37, (İstanbul: TDV yayınları, 2009), 485.

4 Ebu Abdurrahman Halil b. Ahmed el-Ferahidî, *Kitabu'l-Ayn*, Beyrut:Mektebetü'l-Hilal, 1414), VII:266.

5 İbn Kuteybe, *Kitabu'l-Ef'al*, (Kahire:Mektebetü'l-Hanicî, 2. Baskı, 1993), 72.

6 Ebu Nasr el- Cevherî, *Müntehab min Sıhah'l-Cevheri*, (Byy, bty.), 2416.

7 Hüseyin b. Muhammed ed.Damğanî, *Kâmusu'l-Kur'an*, Tahk: Abdülaziz Seyyid el-Ehl, (Beyrut: Daru'l-Âlemi'l-Melayin, 4. Baskı,1983), 244.

8 Mehmet Okuyan, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'an Sözlüğü*, (İstanbul: Düşün yayınları. 2015), 436-440; John Penrice, *Kur'an Sözlüğü*, Çev. Ömer Aydın,(İstanbul: İşaret yayınları 2010), 151-152.

9 Ragıp el-İsfahânî, *el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'an*, (İstanbul, Daru Kahraman, 1986), 35.

10 Muhammed b. Ebi Bekr er-Râzî, *Muhtârû's-Sıhâh*, (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1989), 273; el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 35; el- Cevherî, *Müntehab min Sıhah'l-Cevheri*, 2415; İbn Manzur, *Lisânü'l-Arab*, (Beyrut: Darü'l-Fikr, 1990), XII: 289-29.

Bakara Sûresi 208. âyette insanlar toptan barışa (*silim*) girmeye çağırılıyor: "Ey iman edenler, toptan barışa girin, şeytanın yolundan gitmeyin. O, şüphesiz sizin apaçık düşmanınızdır." ¹¹ Başta Zemaşerî (ö.538/1143) olmak üzere müfessirlerin çoğu bu âyetteki *silmin* "Allah'a teslim olma ve itaat etme" anlamına geldiğini, bu âyette insanların İslâm'a davet edildiğini söylemişlerdir.¹²

Savaşın zıddı anlamındaki *silmin* zikredildiği âyet ise meâlen şöyledir: "Eğer onlar, barışa yönelirlerse sen de yönel ve Allah'a güven. Şüphesiz O işiten ve bilendir."¹³

Silm kökünden türeyen ve *esma-i hüsnadan* olan *es-Selâm*; emân, sulh, barış ve kurtuluş anlamlarına gelir.¹⁴ Müslümanlar birbirleriyle karşılaştıklarında, muhataba güven vermek ve ona dua etmek için selâmlaşır ve "*es-selâmü aleyküm*" derler. Arapça'da selâm kelimesi, barış kavramını ifade eden *sulh* ve *silim* kelimelerinin anlam alanını kapsayan bir genişliğe sahiptir.

b. Sulh:

Sulh (صلح), kelimesine Ferahidî, İbn Manzur, ez-Zebidî gibi dilciler, fesadın zıddı, toplumun aralarında anlaşma yapması anlamını vermektedirler.¹⁵ Âsım Efendi de *sulh*, kelimesi hakkında barışmak anlamında bir isimdir, iki tarafın fesadı ve nizamı ortadan kaldırarak aralarını düzeltmesidir, demektedir.¹⁶ İsfahânî, Kur'an'da *sulh* kelimesinin, "hem fesadın, hem de kötülüğün zıddı" anlamlarında kullanıldığını söylemektedir.¹⁷ *Sulh*, *salâh*, *salih*, *ıslah* kelimeleri türevleri ile birlikte Kur'an'da 180 defa zikredilmektedir.¹⁸

Sulh, "karşılıklı rıza ile anlaşmazlığı gideren akid ve devam eden davanın anlaşma ile sonuçlandırılması anlamında aynı zamanda fikhî bir terimdir."¹⁹ Kur'an-ı Kerimde, karı-kocanın arasının bulunması,²⁰ iki müslüman topluluğun arasının bulunması²¹ hususunda *sulh* kelimesi kullanılmış ve *sulhun* her

11 Bakara, 2/208.

12 Mahmud b. Ömer ez-Zemaşerî, *el-Keşşâf*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-Arabî, 1986), I: 252, Ebu'l-Fida İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, (Beyrut: Daru'l-Kalem, 3. Baskı, ty) I: 216, el-Kâdî el-Beydavî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, (İstanbul: Dersaadet, bty), I: 114.

13 Enfal, 8/61.

14 İbn Manzur, *Lisânü'l-Arab*, XII: 289-29; Âsım Efendi, *Kâmus Tercemesi*, (Basım yeri ve tarihi yok.) III:481.

15 Ferahidî, *Kitabu'l-Ayn*, III:117; İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*, II:516-517; ez-Zebidî, *Tacü'l-Arus Min Cevahiri'l-Kamus*, (Byy:Daru'l-Hidaye, bty), VI:548.

16 Âsım Efendi, *Kâmus Tercemesi*, I:491.

17 İsfahânî, *el-Müfredât*, 420.

18 Okuyan, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'an Sözlüğü*, 496.

19 Fahreddin Atar, "Sulh" TDV İslâm Ansiklopedisi, c.37, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 481.

20 Bkz. Bakara, 2/228, Nisa, 4/35, 128.

21 Bkz. Enfal 8/1, Hucurat, 49/9,10.

halükarda iyi bir çözüm olduğu beyan edilmiştir.²² Aynı şekilde bu âyetler bize *sulhun* ve *islâhın* önemini öğretmektedir. Diyebiliriz ki Kur'an'da, karı kocanın arasının bulunmasından tutunda savaş durumunda olan iki müslüman topluluğun arasının bulunması, hatta insanların arasını ıslah etme bu fiille ifade edilmektedir.²³

Sulh kelimesinin fesadın zıddı anlamında kullanılması "*Islah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın*"²⁴ meâlindeki âyete de uygun düşmektedir. *Silmin* zıddı olan ayıp ve kusur, daha çok ilgili şahısları etkilerken, *sulhun* zıddı olan savaş, fesat ve bozgunculuk, suçlu suçsuz bütün insanları etkilemektedir. Şu halde *sulh*, *silmden* daha geniş bir anlam alanına sahiptir. Yine bu âyetlerden hareketle, Allah'ın müslümanlara *silmi*, tüm insanlığa ise *sulhu* emrettiğini söyleyebiliriz.

Sulh antlaşması, belli şartlar ve karşılıklı menfaatler gözetilerek yapılır. Sulhün ölçüsü ve evrensel ilkeleri hakkında şunlar söylenebilir:

"Uluslararası ilişkilerde *sulhta* temel ölçü; karşılıklı adalet, eşitlik, kanunîlik, ahlâkîlik ve ahde vefa gibi ilkeler çerçevesinde, müslümanların ülkelerine ve değerlerine saldırılmadığı, İslâm'ı tebliğ ve yaşama hürriyetini kısıtlamadığı sürece barışı esas almak, düşmanca tavırdan uzak durmaktır."²⁵

Kur'an'da *silmi* ve *sulh* kelimelerinin geçtiği âyetlerin delalet ettiği anlamlardan Kur'an'da barışın ilkelerini tespit etmek mümkün olmaktadır:

2. Kur'an'da Barışın İlkeleri

Kur'an'ın insanlığa kazandırmak istediği adalet, güven, eşitlik, özgürlük gibi temel değerlerin yaşanması ve İslâm'ın öngördüğü erdemli toplumun oluşması ancak barış ortamında mümkün olur. Kur'an'da barış konusunda, insanların ve inananların yararını (maslahat) esas alan bir denge gözetilmektedir. Tespit edebildiğimiz kadarı ile Kur'an'da ulusal ve evrensel barışa katkı sağlayacak genel ilkeler şunlardır:

2.1. Beşerî ilişkilerde yapıcı yaklaşım ve farklı inanç mensuplarına saygı:

İnsanların hayatını anlamlı kılan en önemli değer inançlarıdır ve her inanç mensubu, kendi inancına asgarî düzeyde saygı bekler. Kur'an, beşerî ilişkilerde Müslümanlara farklı inanç mensuplarının kutsallarına karşı daha dik-

22 Bkz. Nisa, 4/28.

23 Dumlu, Kur'an'da Salah Meselesi, 121.

24 A'raf, 7/56.

25 Yaman, "Sulh" TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 37, 485.

katli bir dil kullanılmasını tavsiye etmektedir. Bu sebeple yanlış ve batıl olduğu değerlendirilse bile, başka türlü inananlara sırf inancından dolayı fizikî ve sözlü bir müdahale yapılmaz. En'am Sûresinde şöyle buyrulur:

"Allah'tan başkasına tapanlara (ve putlarına) sövmeyin; sonra onlar da bilmeye- rek Allah'a söverler. Böylece biz her ümmete yaptıklarımızı süslü gösterdik." ²⁶ Mekke'li müşrikler de Allah inancına sahip olduklarından kendilerinden normal şartlarda Allah'a karşı saygısızca ifadeler kullanmaları beklenmez fakat kendi kutsalına sözlü saldırı halinde kızgınlıkla misli ile karşılık vermeleri mümkündür.²⁷ Bu sebeple âyette insanların kutsalına dil uzatılmaması tavsiye edilmektedir. Nitekim âyetin devamında her ümmetin amelinin beğendiği belirtilmektedir. Buna göre inancına bağlı kimselerden, kutsal değerlerinin aşağılanmasına sessiz kalması beklenemez.

Dünyada, farklı inanç mensupları her zaman olagelmıştır. Kur'an'da "*Rabbin dileseydi bütün insanları tek bir ümmet yapardı.*" ²⁸ buyurulmaktadır. Buna göre İslâm, farklı inançların varlığını bir olgu olarak kabul etmektedir. Zira barış içinde yaşamanın temel şartı, farklı inanç ve düşüncelerin varlığını ve yaşama hakkını teslim etmektir.²⁹ Hz. Peygamberin İslâm'ı tebliğe başladığı ilk yıllarda müşriklerin, bir gün sen bizim putlarımıza ibadet yap, bir gün de biz senin Rabbine ibadet edelim, şeklindeki koalisyon teklifi Kâfirun sûresinde yer alan âyetler tarafından reddedilmiş, fakat herkesin inancına göre yaşamasına imkân verilmiştir.³⁰

Allah, muhatabı iyice tanımadan sonu ölümle bitecek bir çatışmaya girmekten ve önyargılı davranmaktan mü'minleri men etmektedir: "*Ey iman edenler, Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayın. Size selâm veren birine, dünya hayatının geçici menfaatini gözeterak 'Sen mü'min değilsin' demeyin. Çünkü Allah katında çok ganimetler vardır. Önceden siz de öyle idiniz, Allah size lütfetti. O halde iyice araştırıp, anlayın. Çünkü Allah yaptıklarımızdan haberdardır.*"³¹ Bu âyetin iniş sebebine dair şöyle bir olay rivayet edilir: Medine döneminde, Hz. Peygamberin devriye görevi verdiği bir grup sahabi, koyunlarını otlatan bir çobanla karşılaştığında çoban, selâm verdiği halde, adamın gerçekte kâfir olduğunu, korktuğu için selâm verdiğini düşünerek öldürmüşlerdi. Olayı duyan Hz. Peygamber bu duruma çok üzülmüş ve bu işi yapanlara; "*Adamın karnını yarıp baktınız mı?*" diyerek çıkmıştı. Hz. Peygamber, bu olay üzerine ölenin

26 En'am, 6/108.

27 Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1990, XIII:148.

28 Hud, 11/118.

29 Ali Rıza Temel, *İnsan Hak ve Hürriyetleri*. (İstanbul: Seha neşriyat, 1995) 236.

30 Bkz. Kafirun,109/1-6 ; Kehf. 18/29.

31 Nisa, 4/94.

yakınuna tazminat ödenmesini emretmiştir. ³² Yukarıda meâlini verdiğimiz âyetten ve Hz. Peygamberin bu yaklaşımından, bir insan hakkında önyargı ile karar vermenin yanlış olduğu, iyice araştırıp anlamadan tafefisi imkânsız kararlar verilmemesi gerektiği sonucunu çıkarmak mümkündür.

Kur'an'da birçok yerde³³ imandan sonra salih amelin zikredilmesi, inanan kişinin sadece özel yaşamında değil, beşeri ilişkilerde de yapıcı ve maslahata uygun yaklaşımlar sergilemesi gerektiğini tazammun eder. Zira doğru ve adil eylem anlamına gelen salih amel, karşıdakini ötekileştirmeden onu imar eden bir hadise olarak barışın diyalojik karakterini kavramaya imkân vermektedir.

³⁴

Farklı inançlara saygı anlayışı ile biz, postmedernist yaklaşım olan dini çoğulculuktan bahsetmiyoruz. Dini çoğulculuk, dinler arasında ayırım yapmadan tüm dinleri, kaynak, doğruluk, ahlâkî ilke açısından eşit görmeyi ifade eder. Toplumsal barış adına böylesi âfâkî düşünceler, akademik platformlarda gündeme getirilmiş olsa da bu anlayışın gerçek hayatta bir karşılığı yoktur. Farklı inançların varlığını kabul edip ona saygı duymak başka, dini çoğulculuk adına dinlerin eşit olduğunu söylemek başka bir şeydir.³⁵

2. 2. İnandığını ifade etme ve inandığı gibi yaşama hürriyeti:

Din ve vicdan hürriyetinin ilk aşaması ifade hürriyetidir. İnanma hürriyeti; inandığını ifade etme, inandığı gibi yaşama ve kurumsallaşma hakkını da beraberinde getirir. Bu imkânların olmadığı yerde toplum barış ve huzurdan mahrum kalır, hâkim inaniştan farklı bir inanca sahip olanlar korku ve endişe içinde yaşarlar, bu durum da barış ortamını tahrip eder.

Kur'an insanları, inanma konusunda muhayyer bırakır: “*De ki, bu gerçek Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.*” ³⁶ Bu âyet, din özgürlüğü hususunda önemli bir delildir, dünyada inananlar kadar inanmayanların da temel insan haklarına sahip olduğuna işaret etmektedir. ³⁷

32 Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, bty) II:347.

33 Bkz. Bakara, 2/25, 82, 277; Âl-i İmran, 3/57; Nisa, 4/57, 122, 173; Mâide, 5/9, 93; A'raf, 7/42; Yunus, 10/4,9; Hud, 11/23; Ra'd, 13/29; İbrahim, 14/23; Kehf, 18/30, 108; Meryem, 19/26; Hac, 22/14,23,50, 56 vd.

34 Burhaneddin Tatar, “Barış Mitosunca Meşrulaştırılan Şiddet Metafizliğinin Bir Eleştirisi”, *Din ve Dünya Barışı Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul, (2008): 4.

35 Abdurrahman Kurt, *Din Sosyolojisi*, (İstanbul: Sentez yayınları, 7. Baskı, 2014), 235-236.

36 Kehf, 18/29.

37 Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Meal Tefsir*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), III: 351.

"Dinde zorlama yoktur."³⁸, "Sen onlar üzerinde bir zorba değilsin."³⁹, "Eğer İslâm'a girerseler hidayete ermiş olurlar, yok eğer yüz çevirirlerse sana düşen yalnızca tebliğ etmektir."⁴⁰, "Senin görevin sadece tebliğ etmektir, hesap görmek bize aittir."⁴¹, "Sizin dininiz size, benim dinim banadır."⁴² meâlindeki âyetler de insanların yaptıklarından sorumlu olmakla birlikte dünya hayatında muhayyer olduklarını ifade etmektedir. Elmalılı M. Hamdi Yazır, Bakara sûresi 256. âyetin tefsirinde, dinin şanı, ikrah (zorlama) değil bilakis ikrahtan korumaktır, demektedir.⁴³ Buna göre, her inanç sahibinin inancını ifade etme ve inandığı gibi yaşama hakkına saygı durulur, hiç kimse belli bir inanç ve yaşam tarzına zorlanamaz.

Mü'minler, "Sözü dinlerler ve sözün en güzeline uyarlar."⁴⁴ meâlindeki âyette de belirttiği gibi kamu yararı (maslahat) olan işlerde istişareye önem verir, makul olanı tercih eder.

Hz. Peygamber, aynı zamanda siyasi yöneticisi olduğu Medine'de, bu şehrin sakinleri olan Yahudileri de vatandaşlığa kabul ederek farklı inanç mensuplarının bir arada yaşama imkânını bir bakıma tecrübe etmiştir. Hz. Peygamberin hiçbir fert ya da toplumu güç kullanarak İslâm dinine girmeye zorladığı vaki değildir. Kur'an'da farklı inanç gruplarının varlığına sosyal bir olgu olarak işaret edilir: "Allah dileyeydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat verdikleriyle sizi denemek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın."⁴⁵

İfade hürriyeti ve farklı düşüncelerin dayanışması olan istişare, ulusal ve uluslararası bir zemine oturduğunda akl-ı selim, ma'şeri vicdan, kolektif şuur deyimleri ile ifade edilen ortak akla ulaşılacak ve böylece dünya barışı için önemli bir aşama kaydedilecektir.

2.3. İstihdamda liyakat, yönetimde hakkaniyet ve adaletle güven ortamı oluşturmak.

Barış, huzur ve güven; istihdamda liyakatin, sosyal hayatta hakkaniyetin, devlet idaresinde ve adliyede adaletin tesis edildiği yerlerde daha çok görülür. Hak arama yollarının açık olduğu, insanların birbirine güvendiği toplumlarda insanlar kendilerini de barış ve güven içinde hissederler.

38 Bakara, 4/256.

39 Çâşiye, 88/22.

40 Âl-i İmran, 3/2.

41 Ra'd, 13/40.

42 Kafirun, 109/6.

43 M. Hamdi Yazır, *Hah Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Eser Neşriyat. 1979), II: 860.

44 Zümer, 39/17.

45 Mâide, 5/48.

Hak, İslâm'ın en temel kavramlarından birdir ve çok geniş bir anlam alanına sahiptir. Hak, doğruluğunda asla şüphe bulunmayan aşikâr hakikat anlamına gelir, Allah, Kur'an, İslâm, din, tevhid, yalan ve batılın zıddı, doğru, gerçek, gerekli, adalet, daha layık, son saat, nasip, pay, borçlu, mal vd. anlamlarda kullanılmaktadır.⁴⁶ Bütün anlaşmazlıklar ve kavgalar, haksızlık iddiası ile başlamaktadır. Ortada paylaşılabilen ya da hakça paylaşılabilen bir menfaat olması durumunda mağdur olduğunu düşünenler hakkını, sonuç alabileceğini düşündüğü yöntemlerle (ihkak-ı hak) aramaya başlamaktadırlar. İhkak-ı hak yöntemi ise, teröre, mafyaya ve kaosa yol açmaktadır.

Allah Müslümanlardan haktan yana olmalarını istemektedir. Nitekim Maide suresinde Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsizlik yapmaya itmesin. Adaletli olun. Bu takvaya daha yakındır. Allah'a isyandan sakının. Zira Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilmektedir."*⁴⁷ buyurmaktadır.

Adaletle hükmetmek, emaneti ehline vermek ve işleri istişare ile yürütmek Kur'an'ın sosyal hayata ilişkin temel hükümlerindendir. Allah Teala şöyle buyuruyor: *"Şüphesiz Allah size emanetleri ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder."*⁴⁸ Bu âyet, istihdamda liyakatin, beşerî ilişkilerde hakkaniyetin ve idarede adaletin gözetilmesini emretmektedir. Bazı müfessirler bu âyetin yöneticiler hakkında nâzil olduğunu söylemişlerdir.⁴⁹

Kur'an'da İslâm toplumunun bir sıfatı olarak kullanılan *"ümmeden vesâten"* (امة وصة)⁵⁰ ifadesine bazı müfessirler *âdil, hayırlı, dengeli ve ölçülü bir toplum* anlamını vermişlerdir.⁵¹ Böyle bir toplumun kurduğu ve yönettiği devlet de tabii olarak hukuk devleti kabul edilir.

İstihdamın ehliyet ve liyakat ölçülerine göre yapıldığı, doğuştan beşer olarak herkesin sahip olduğu temel hakların korunduğu ve kazanılarak elde edilen hakların verildiği bir toplumsal yapıda barış ve güven atmosferi kolayca oluşur. Fertler ve toplumlar arası güven, barışın sigortası konumundadır.

46 Mukatil b. Süleyman, *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, Terc. M. Beşir Eryarsoy, (İstanbul: İşaret Yayınları, 2004), 223-227; Okuyan, *Kur'an Sözlüğü*, 254-257.

47 Mâide, 5/8.

48 Nisa, 4/58.

49 İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, I:443; Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, II: 305.

50 Bkz. Bakara,2/143.

51 İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, I: 168; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I:199; Ebu Abdullah el-Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye,1988, II:104, Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*,. Çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, (İstanbul: İşaret yayınları,1996), I: 40.

2.4. Diplomaside makul yaklaşım, ahde vefa ve karşılıklı anlayış içinde olma

Uluslararası ilişkilerde "karşılıklı çıkar" anlayışı, ilişkilerin esasını belirler. Uluslararası ilişkilerde ebedi husumet olmaz, konjonktüre göre yeni stratejiler söz konusu olur. Bir devletin dış politikası, iyi niyet esasına dayanıyorsa yapılacak olan aynı ile mukabele etmektir. Allah, Müslüman topluma zarar vermeyen ve tehdit oluşturmayanlarla kurulan iyi ilişkileri teyit etmektedir: "*Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik etmenizi, onlara adaletli davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah adil olanları sever.*"⁵²

Toplumlar ve devletler, aralarında karşılıklı menfaat ilişkilerine dayanan bir takım anlaşmalar yapılabilir ve ittifaklar kurulabilirler. Eğer bir anlaşma yapılmışsa, karşı taraf anlaşmaya sadık kaldığı sürece Müslümanlar da sözlerinde durmak zorundadırlar. Ahde vefa ve sözünde durmak Müslüman olmanın temel vasfıdır. Allah Müslümanları, sözünde durma ve yemini bozmama konusunda uyarmaktadır: "*Sözleşme yaptığınız zaman Allah'ın ahdini yerine getirin. Allah'ı şahit göstererek pekiştirdiğiniz yeminleri bozmayın. Bir toplum, diğer bir toplumdaki çok olduğu için, yeminlerinizi aranızda bozucu bir vasıta yaparak, ipliğini kuvvetlice büktükten sonra çözen kadın gibi olmayın. Çünkü Allah bununla sizi denemektedir. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyi kıyamet gününde size açıklayacaktır.*"⁵³

Uluslararası ilişkilerde, savaş yoluyla gücünün zayıfa tahakküm ettiği, diplomasinin savaş sonucuna göre belirlendiği bir çağda barışın öncelenmesi, o çağın koşullarında ileri düzeyde bir diplomasi ve insanî bir duruş örneğidir. İslâm, henüz uluslararası hukukun pek bilinmediği, bilinen kısmının da pek uygulanmadığı yıllarda o gün için hayatı kolaylaştıran esaslar getirmiştir. Olaylar karşısında soğukkanlı davranarak şartların gereğine göre (*muktezay-ı hal*) uygun bir yol takip etmek, tehlike arz eden bir gelişmeyi büyümeden bertaraf etme imkânı sağlar. Kur'an Müslümanlara, beşeri ilişkilerde makul yaklaşımın ve kötülükle mücadelenin yöntemini de öğretir:

"*İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğü en güzel şekilde sav. Bir de bakmışsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiş*"⁵⁴ Bu erdemli yaklaşımın sonucunda toplumda ve uluslararası ilişkilerde birçok sorunun daha kolay çözüldüğü görülecektir.

52 Mümtehine, 60/8.

53 Nisa, 4/91-92.

54 Fussilet, 41/34.

Müslüman toplumların, kendi aralarındaki ilişkileri dostane ve kardeşçe yürütmesi Kur'an'ın emridir.⁵⁵ Müttetiklerle olan ilişkiler, sözleşme maddelelerinde yer alan hükümlere göre yürütülür. Müttetik olmayan ülkelerle ilişkiler ise karşı tarafın siyaset tarzına bağlıdır. Ortada belirgin bir endişe yoksa iyi niyetli olunması Allah'ın emridir: *"Onlar size dürüst davrandıkları sürece siz de onlara dürüst davranın. Çünkü Allah müttakileri sever."*⁵⁶

Müslümanlar gayr-i müslimlerle, dostane değil karşılıklı çıkar anlayışına göre ilişki kurar. Kafirlerle dostça ilişki kurulmasını Allah yasaklamaktadır: *"Mü'minler ,mü'minleri bırakarak kafirleri dost edinmesinler. Bunu yapan kimsenin Allah katında bir değeri kalmaz, ancak onlardan sakınmanız durumu müstesna."*⁵⁷

Bu âyet, gayr-i müslimlerle anlaşma yapmayı değil, dostluk ilişkisini yasaklamaktadır. Fakat müslümanlar, siyasi yönden güçsüz oldukları dönemlerde, süper güçlerin zararından emin olmak için, toplumlarının menfaatini ve ulusal onurunu koruyarak, kafirleri de baş tacı yapmadan politik ilişkiler kurabilirler. Allah bu âyetle müslümanların ihtiyatlı davranmalarını, uluslararası ilişkilerde İslâm'ın ve müslümanların yararına hareket etmelerini istemektedir.⁵⁸

Asr-ı saadette Hz. Peygamberin de, başta Yahudiler olmak üzere çevre kabilelerle ümmetinin maslahatını gözeterek çeşitli antlaşmalar yaptığını ve yaptığı antlaşmalara sadık kaldığını kaynaklardan öğrenmekteyiz. Hz. Peygamber henüz peygamber olmadan önce, Mekke'de kervanları basıp soygun yapanları önlemek amacıyla Mekke'nin insaf sahibi önde gelenleri (*mele*) tarafından kurulan *Hilfu'l-fudûl* adlı cemiyete katılmış ve *"Böyle bir cemiyete bugün çağrılısam yine iştirak ederdim."* buyurmuştur.⁵⁹

Müslümanlar, Kur'an'ın barışa dair öğretileri doğrultusunda, beşeri ilişkilerde ve uluslararası diplomaside makul siyaset tarzıyla hareket ederek mü'min vasfının anlamında mündemiç olan "emin" sıfatını haiz olduklarını herkese göstermiş olurlar.

2.5. Zalimi Cezalandırmak, zulmü ve terörü önlemek için kurumsallaşma

Zulmün olduğu yerde adaletten, dolayısı ile barıştan söz etmek mümkün değildir. Zülüm ve terör, en büyük insanlık suçudur. Bu sebeple, vicdan sahibi herkesin, zulme ve teröre karşı adaleti ikame etmek için birleşmesi insanî

55 Bkz. Hucurat, 49/7-8.

56 Tevbe, 9/7.

57 Âl-i İmran, 3/28.

58 Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, II: 35-36.

59 Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, Çev. Salih Tuğ, (Ankara:Yeni Şafak yay. 2003), I: 52.

ve ahlâkî bir görevdir. Zalime imkân vermemek ve fırsatçılara karşı caydırıcı olmak için, hakkaniyete taraftar olanların hazırlıklı olmaları, kurumsallaşmalar ve gerekli tedbirleri almaları gerekir. Kaba güçle ülkeleri istila edip sömürmek isteyen, dünya hâkimiyeti hayalleri kuran ihtiraslı devlet adamları her çağda karşımıza çıkarmaktadır. Böylelerine karşı, ülke içinde caydırıcı güçlü bir ordu ve barış yanlısı uluslararası organizasyonlar fren işlevi görmektedir. Allah da Müslümanlardan potansiyel düşmana karşı hazırlık yapmalarını istemektedir:

"Onlara karşı gücünüz yettiğince kuvvet ve savaş için beslenen atlar hazırlayın. Onunla Allah'ın düşmanını, kendi düşmanınızı ve sizin bilmeyip Allah'ın bildiği diğer düşmanlarınızı korkutursunuz." ⁶⁰ *"Ey iman edenler! Tedbirinizi alın; ayrı ayrı gruplar halinde ya da topluca savaşa çıkın."* ⁶¹

Kur'an'a göre saldırganlar tecavüzleri nispetinde cezalandırılmalı, savaş halinde boyunları vurulmalıdır.⁶² Barışa yanaştıklarında ise Allah ceza tatbikine izin vermez.⁶³ Cezalandırmada saldırganın dinine, mezhebine ve ırkına bakılmaz. Dinden dönen (*mürted*) kimseler de cezalandırma hususunda bu kategoride (saldırgan) değerlendirilir. Mürtedin cezası (*tazir*), yetkili mercilerin takdirine bırakılmıştır ve bu ceza kamu görevini yerine getirmeme hususunda isyan edip İslâmî değerlerle alay eden ve bunun propagandasını yapan kimselere verilecek ceza ile aynıdır.⁶⁴ Hiç kimsenin küfretme ve kutsal değerlerle alay etme özgürlüğü yoktur. Büyüme istidadı gösteren bir fitneyi bertaraf etmek her yetkilinin asli görevlerindedir. Allah zalimlere yaptırım uygulanmasını emretmektedir: *"Kim zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa, onlara uygulanacak bir yaptırım yoktur. Ancak insanlara zulmedenlere ve haksız yere yeryüzünde taşkınlık edenlere yaptırım uygulanır. İşte onlar için elem verici bir azap vardır."* ⁶⁵

Zulme, nereden geldiğine bakmadan derhal karşı çıkmak, mazluma da dinini ve milletini sormadan sahip çıkmak gerekir. Ortada bir çatışma ve savaş varsa, arabulucular tarafsız bir şekilde önce tarafları uzlaştırmaya çalışacaklar, eğer bir taraf uzlaşmaya yanaşmazsa mazlumun yanında yer alarak zalimi hizaya getirmeye çalışacaklardır. Hücûrât sûresinde bu husus şöyle beyan edilmektedir:

60 Enfal, 8/60.

61 Nisa, 4/71.

62 Bkz. Tevbe, 9/5; Muhammed, 47/4.

63 Bkz. Bakara, 2/190-194; Nisa, 4/89-91.

64 Yaşar Yiğit, "İrtidat Suç ve Cezalarına Bakış", İslâmiyât Dergisi, c.2, sy: 2, (1999), 133.

65 Şura, 42/41-42.

"Eğer mü'minlerden iki grup birbirleriyle savaşırsa hemen aralarını düzeltin. Şayet biri diğerine haksızlık etmeye devam ederse, Allah'ın hükmüne dönünceye kadar saldırganla savaşın. Eğer dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve adil olun,"⁶⁶

Zulmü durdurmak ve saldırganı cezalandırmak, güç sahiplerinin ve yetkili mercilerin işidir. Günümüz şartlarında bu ancak devlet otoritesi ile ve uluslararası güçlerle yapılabilir. Batı'da teşkil edilen uluslararası güçlerin, Müslümanların problemlerine genellikle kayıtsız kaldıkları dikkate alınır, İslâm ülkelerinin de acilen yaptırım gücü olan uluslararası paktlar teşkil etmek zorunda oldukları kolayca anlaşılır.

Kur'an, saldırganın etkisiz hale getirilmesinde dahi aşırı gidilmemesini, aynı ile karşılık verilmesini emreder.⁶⁷ "Zulme rıza zulümdür." genel prensibinden hareketle İslam, zalime karşı güç birliği yapmayı ve saldırganı cezalandırmayı öngörmektedir.⁶⁸

Hz. Peygamberin "Hiç biriniz, kendisi için istediğini din kardeşi için de istemediğe olgun mü'min olamaz."⁶⁹ meâlindeki hadisi, Kur'an'ın ortaya koyduğu iç ve dış barışı temin edecek tüm prensipleri ihata eden genel bir hüküm ve bir hayat felsefesi mesabesindedir.

Allah yolunda savaşmayı (*cihad*) teşvik eden ve bu uğurda ölümü (*şehâdet*) yücelten bir dinin barış dini olduğunu söylemek çelişki değil midir? şeklindeki muhtemel bir soruya şöyle cevap verilebilir: Kur'an'da Müslümanlara, haksızlığa uğramış olmaları sebebiyle savaşa izin verilmiştir: "Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselere (savaşmaları için) izin verilmiştir."⁷⁰ Haksızlığa, saldırganlığa, zulme ve sömürüye karşı yürütülen her türlü gayret ve mücadeleye *cihad* denmektedir.⁷¹ Buna göre bazen kalıcı barışı sağlayabilmek için savaş (*cihad*) kaçınılmaz hale gelmektedir.

Dünya barışı ya da evrensel barış gibi kuramların oldukça ütöpik olduğu söylenebilir. Böyle bir anlayış, yaşadığımız dünyanın tek bir dünyadan ibaret olduğu ön kabulünün ürünüdür. Evrensel barış çabalarının daha çok, güçlü olanın lehine sonuçlar doğurması, küreselleşme ideali taşıyan devletlerin deşirmenine su taşması sonucunu da beraberinde getirir. Bu sebeple dünya çapında mutlak bir barıştan ziyade, geniş çaplı kalıcı ve adilane bir barış için ulusal ve uluslararası barışçıl kurumsal yapılara katkı sunmak daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

66 Hücûrat, 49/9.

67 Bkz. Bakara,2/194, Nahl, 16/126.

68 Bkz. Hac, 22/39-40.

69 Buhari, İman,7; Müslim, İman,71.

70 Hac, 22/39.

71 Ömer Özsoy ve İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'an*, (Ankara: Fecir yay. 1996), 542.

Sonuç

Daima barışı önceleyen İslam Dini'nin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'den çıkardığımız Kur'an'da ulusal ve evrensel barışın ilkelerini beş maddede özetlemeye çalıştık.

Kur'an'da *silm*, *selâm* ve *sulh* kelimeleri ile anlam kazanan barış mefkuresi, İslam'ın dünyada gerçekleştirmek istediği sosyal gayeyi ortaya koymaktadır. Emanetin ehline verilmesi, kararlarda adaletin gözetilmesi, zalime karşı mazlumun yanında yer alma, inandığını ifade etme ve inandığı gibi yaşama hürriyeti gibi evrensel ilkeleri Kur'an'ın teminat altına aldığı görülmektedir. Bu ilkeler, toplumda huzur ve güven ortamının oluşmasına katkı sağlamakta, dolayısıyla fertler, toplumlar ve devletlerarası barışa da zemin hazırlamaktadır. Yeryüzünden fitnenin tamamen ortadan kaldırılması ve barışı tehdit eden unsurların bertaraf edilmesi için de gerektiğinde savaşın (cihad) da bir çözüm olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Dünya'da toplum barışını tehdit eden, insanlığı huzursuz kılan, hayatı güvensiz hale getiren olaylar gittikçe ivme kazanmakta ve maalesef gelişen teknoloji bu kötü gidişi durduracak yerde daha da artırmaktadır. Müslümanların ictimaî ve iktisadî yapılanmasını tamamlayamamış olması, en azından İslâm coğrafyasında arzu edilen barışın gerçekleşmesini geciktirmektedir. Ayrıca İslâm ülkelerinin kendi halkına karşı barış, insan hakları ve özgürlük gibi temel hak ve hürriyetlerde Batılılardan daha fazla çifte standartçı oluşu dolayısı ile halkı gayr-i müslim olan ülkeler, müslümanların bu hususlardaki iddialarını dikkate almamaktadır. Kabul etmek gerekir ki kendi içinde barışı sağlayan, hukuk devleti olmanın gereklerini yerine getiren, uluslararası ilişkilerde ilkeli bir politika takip eden ve aynı zamanda yaptırım gücü olan devletler, dünya çapında dikkate alınır ve dünya barışına da katkı sağlayabilir.

1400 küsur yıl önce insanlığın idrakine sunulan Kur'an'ın evrensel mesajı bir bütün olarak ele alındığında ve Hz. Peygamberin yirmi üç yıllık tevhid mücadelesi incelendiğinde İslam'ın, sadece müslümanlara değil bütün insanlara barış ve huzur ortamı sağlamayı gaye edindiği ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim.

Âsım Efendi, *Kâmus*, Baskı yeri ve tarihi yok.

Atar, Fahreddin, "*Sulh*" *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 37, İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar neşriyat, ty.

Buhârî, Ebu Abdullah b. İsmail, *es-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Beydavî, Kâdî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, İstanbul: Dersaadet, ty.

Cevherî, Ebu Nasr, *Müntehab min Sıhahı'l-Cevheri*, Byy, bty.

Damğani, Hüseyin b. Muhammed *Kâmusu'l-Kur'an*, Tahkik: Abdülaziz Seyyid el-Ehl,

Beyrut: Daru'l-Alemi'l-Melayin, 4. Baskı, 1983.

- Dumlu, Ömer, *Kur'an-ı Kerim'de Salah Mes'alesi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1992.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, Terc. C. Koçtak- A. Ertürk, İstanbul: İşaret Yayınları 1996.
- Ferahidî, Ebu Abdurrahman Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn*, Mektebetü'l-Hilal, Beyrut 1414.
- Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, Çev. Salih Tuğ, Ankara: Yeni Şafak Yayınları, 2003.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fida, *Tefsiru'l- Kur'ani'l-Azim*, Beyrut: Daru'l-Kalem, baskı tarihi yok,
- İbn Kuteybe, *Kitabu'l-Efal*, Mektebetü'l-Hanicî, 2. Baskı, Kahire 1993.
- İbn Manzur, *Lisânü'l-Arab*, Beyrut: Daru'l-Fikr, 3. Baskı, 1990.
- İsfahânî, Rağıb, *el-Müfredât*, İstanbul: Kahraman yayınları, 1986.
- Karaman, Hayreddin, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadreddin Gümüş, *Kur'an Yolu Meal Tefsir*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 2007.
- Kurtubî, Ebu Abdullah, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1988.
- Kurt, Abdurrahman, *Din Sosyolojisi*, İstanbul: Sentez yayınları, 7. Baskı, 2014.
- Mukatil b. Süleyman, *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, Terc. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul: İşaret Yayınları, 2004.
- Müslim, Ebu'l-Huseyin, *es-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Penrice, John, *Kur'an Sözlüğü*, Çev. Ömer Aydın, İstanbul: İşaret Yayınları, 2010.
- Okuyan, Mehmet, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'an Sözlüğü*, İstanbul: Düşün Yayınları, 2015.
- Özsoy, Ömer ve İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'an Fihristi*, Ankara: Fecr Yayınları, 1996.
- Râzî, Fahreddin, *Mefatihü'l-Ğayb*, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1990.
- Râzî, Muhammed b. Ebi Bekr, *Muhtaru's-Sıhah*, Beyrut: Mektebetu Lübnan, 1989.
- Tatar, Burhaneddin, "Barış Mitosunca Meşrulaştırılan Şiddet Metafiziğinin Bir Eleştirisi", *Din ve Dünya Barışı Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul, 2008.
- Temel, Ali Rıza, *İnsan Hak ve Hürriyetleri*, İstanbul: Seha Neşriyat, 1995.
- Yaman, Ahmet, "Sulh" *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 37, İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Yazır, M. Hamdi Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Yiğit, Yaşar, *İrtidat Suç ve Cezalarına Bakış*, İslâmiyat Dergisi, c.2, sy. 2, (Nisan-Haziran 1999). 121-135.
- Zebidî, *Tacü'l-Arus Min Cevahiri'l-Kamus*, Daru'l-Hidaye, byy, bty,
- Zemahşerî, Mahmut bin Ömer, *el-Keşşâf*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-Arabi, 1986.